

---

НАПРЯМОК: ПСИХОЛОГІЧНИЙ

---

**Агапова Ірина Миколаївна**  
*старший викладач кафедри психології*  
*Дніпровського гуманітарного університету*

**ВПЛИВ «ЖОРСТКИХ» СПОСОБІВ ВИХОВАННЯ НА  
ДЕФОРМАЦІЮ РОЗВИТКУ ДИТИНИ**

Наукові психологічні дослідження ілюструють вплив насилля (особливо дитячого) на подальший розвиток особистості. Існують ряд поглядів на розвиток дитини: а) встановлено, що діти, які перенесли насилля, страждають порушеннями психіки в різних проявах, мають знижений рівень довіри до себе, до інших та до оточуючого світу в цілому; б) дитяче насилля не завжди впливає на подальший розвиток дитини. Це свідчить, що особистість має різні ресурси (особистісні та соціальні), які забезпечують функціонування особистості в кризових ситуаціях та їх переживаннях. Сімейні конфлікти, дефіцит батьківської любові й уваги, жорстокість, надмірна вимогливість, непослідовність у системі заохочень і покарань складають перелік обставин, які травмують дитину, провокують різні деформації її психіки і поведінки. Перший досвід спілкування в сім'ї є для дитини тим підґрунтям, на якому будуватимуться її взаємини з людським оточенням, спочатку з найближчим, а з часом і з далеким. Від нього залежить характер адаптації дитини до життя поза сім'єю.

Дослідники розглядають три теоретичні пояснювання жорсткого поведіння з дитиною: психіатричне, соціологічне та ситуаційне.

- **Психіатрична модель** представляє погляд на місце особистості та сімейну історію його батьків. Батьки хворі ( саме тому вони жостокі) і потребують психіатричного лікування;
- **Соціологічні моделі** представляє погляд на культ насилля, який демонструють засоби масової інформації. Насилля – це засіб вирішення конфліктної ситуації, бо фізичне насилля є дієвою формою виховного процесу; Надмірний показ телепередач зі сценами насильства та жорстокості розвиває агресивні фантазії у дітей, сприяє копіюванню агресивних реакцій в їхній поведінці. З іншого боку, ототожнюючи себе з героями агресивних телепередач, вони засвоюють варіанти вирішення проблем за допомогою агресії та переносять їх у міжособистісні відношення. Підкріплення агресивних дій формує агресивні звички та гальмує розвиток соціальних умінь. Останнє відбивається на адаптації агресивних дітей у групах однолітків. Фруструється їхня потреба в контактах, а соціальна позиція гіпертрофується захопленням телепередачами з вже більш глибокими наслідками.

- Ситуаційна модель пояснює жорстке поводження з дитиною через вплив факторів зовнішнього середовища ( безробіття, стрес, зниження матеріального становища). Тому такий вплив визначає трансформацію взаємодії між сімейними системами.

На наш погляд, жорстке поводження з дітьми є взаємодією усіх трьох моделей. негативне виховання в умовах її відсутності.

Інша причина пов'язана з роллю сім'ї в здійсненні соціального контролю за поведінкою дитини. Р.Скінер, відзначає, що саме батьки допомагають дитині «прокреслити» свою карту світу, сприяють розвитку у дитини почуття відповідальності. В іншому випадку у дитини виникають труднощі в процесі соціалізації, відсутні чіткі дисциплінарні рамки. На розвиток дисгармонії характеру дитини, також, впливає надмірне обмеження свободи дитини або надання їй свободи в необґрунтовано широких рамках.

Вплив «жорстких» способів виховання на розвиток особистості дитини. В основі репресивного виховання лежить контроль за діями дитини, при цьому батьківський контроль має відношення до ступеня вираженості у батьків заборонних тенденцій. Жорстокі батьки часто критикують, карають, відхиляють скарги та прохання дітей, рідко висловлюють свою любов і схвалення. W.C. Becker, E.E. Massoby, підкреслюють, що батьківський контроль і теплота впливають на прояв дітьми агресивної та тривожної поведінки, формуванню Я-концепції, інтеріоризації моральних цінностей і розвиток соціальних навичок.

В. Сатир виділяє три види ролей, в яких можуть виступати батьки - «начальник», «керівник і наставник», «товариш». «Начальник» виступає в трьох іпостасях: по-перше - це тиран, який постійно підкреслює свою владу, завжди і в усьому звинувачує дитину і тримає його в страху; по-друге - це мученик, який хоче тільки служити іншим, він часто йде на великі жертви, заради суцільних дрібниць і завжди виступає з позиції миротворця; по-третє - це мовник, з кам'яним обличчям вимовляє прописні істини. Такий з батьків схожий на робота, він вважає, що головне у вихованні – компетентність. «Батько-товариш» - це друг, завжди і весь час готовий пробачити (незалежно від можливих наслідків). Результат такої позиції батьків - не виховане у дитини почуття відповідальності. «Батько-наставник» - це, значить бути твердим, добрим, постійно відчувати любов до дітей і керуватися реальністю, а не прагненням проявити владу. Роль батька наставника в повній мірі відповідає тій дисципліні, яка може привести дитину до її блага в гармонійно вихованому характері.

В останні роки важливого значення в системі сімейного виховання набуває морально-культурний розвиток батьків. Його низький рівень теж є показником неблагополуччя сімей. Внаслідок духовної обмеженості, примітивізму життєвих потреб сім'я самоусувається від життя суспільства. Батьки є далекими від того, щоб створювати дитині сприятливі умови для формування і розвитку її особистості. Відповідно рівень її розумового становлення не відповідає вимогам сучасного суспільства. Вона не може

адекватно сприймати шкільні вимоги, конфліктує з учителями та однолітками. Захистити дитину від сімейного неблагополуччя може тільки система регулювання сімейного виховання.

**Алещенко Ольга Валеріївна**  
*викладач кафедри психології*  
*Дніпровського гуманітарного університету*

## **ОСОБЛИВОСТІ ДИТЯЧОЇ ТРАВМИ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ**

Для успішного та позитивного розвитку особистості потрібно з самого дитинства помістити людину у позитивне середовище, яке забезпечить їй активне функціонування у суспільстві та психічну стабільність. Для дитини надзвичайно важлива підтримка, встановлення емоційного контакту з батьками та їх розуміння. Ці компоненти забезпечують позитивне формування особистості та розвиток вольових та когнітивних функцій.

При різкому емоційному розриві дитини з одним з батьків, унаслідок розлучення або смерті така ситуація негативно впливає на емоційну сферу дитини та завдає удар її психіці. Унаслідок чого, може підвищуватися рівень особистісної тривоги, формування негативних установок, наявність панічних атак, замкнутість, зародження психологічних травм.

У залежності від травмуючої ситуації травма може виникнути унаслідок щоденних переживань подій, наявності смерті або розлучення батьків, особливо тяжко переживаються травми, які виникають внаслідок самогубства або насильницької смерті. При неповному переживанні психологічної травми можливе виникнення депресії, панічних атак, агресії та шоку.

Травмована дитина вимагає до себе багато уваги та постійної присутності, так як йому страшно залишатися на самоті. Якщо він зіткнувся з трагедією, то починає уникати будь-яких згадок про неї, намагається обходити стороною місце події. Будь-яка інформація, пов'язана із тим, що трапилося, може викликати у нього негативізм, а також різні фізичні розлади: головний біль, біль у животі. Наслідки психологічної травми відображаються на всіх сферах діяльності дитини. Навіть в грі у нього починають проявлятися стереотипні і регресивні форми, часто повторюється сюжет трагедії. Дитина замикається у собі, часто перебуває на самоті, його перестають цікавити старі захоплення, він віддаляється від друзів. Регрес проявляється і в навчанні. На тлі психологічної травми може різко знизитися успішність, він стає неухважним, напруженим.

У зв'язку з перерахованими чинниками переживання травмуючої інформації реакція на психологічні травми можуть бути такі: занурення у себе – така реакція проявляється у втраті інтересу до діяльності, втраті довіри, у небажанні розмовляти або ж у регресі до більш інфантильна поведінка;